

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

Бр. 3. У Сомбору 15. фебруара 1883. Год. XV.

УЧИТЕЉ У ДРУШТВУ.

„Нисам дошао да играм,
већ сам дошао да учим.“

Предмет, о коме мислим овом приликом да пишем од много је веће важности, него што ће га многи читаоци себи представити. У најкраћим потезима забележићемо задатак, што очекује српског учитеља у друштву.

Сваки се онај вара, који мисли, да учитељ има да дела само међу четир школска зида. Није тако. Сем образовања и васпитања поверене му дечице, чека доброг учитеља големи рад и у народу му.

Да учитељ може у школи с успехом делати, неопходно је нужно да задобије поштовања и популарности како код дечијих родитеља тако и у свију првих и угледних чланова општинских. Све ово добар учитељ може својим знањем и умењем на неброј начина да стече. Когод познаје народ нам, тај зна, да је овај богат у обичајима и светковинама. Далеко би нас одвело, да их све именујемо, а није ни потребе, јер их сви познајемо. Главно је, да учитељ оне обичаје, који су за поштовање, у очима народа не презире и не омаловажава, јер сваког таког народ достојно презире и мрзи.

Кадгод се учитељу да прилика, нека на истима увек присуствује, нека ту изучава живот свога народа, и нека му је главна брига да своје знање, које ће народу користити, том приликом раширује. Што увиди да је добро, нека похвали, и позове, да се тај обичај народни и надаље очува.

Наш је народ — као што знамо — пун и рђавих обичаја, који га морално и материјално обарају. Против свега тога мора учитељ војевати, доказујући зле посљедице истих, изнашати му

WWW.UNI УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
примере у других народа, код којих свега тога нема, али им се онако и види напредак на дому им. — Народ је наш врло интиман и поверљив према своме учитељству, па зашто онда да то неупотребимо на његову корист. Свака пријатељска реч учитељева пашће на добру земљу. Народ се један не може учити из одаје, него га морамо потражити свугде и на сваком месту, а поглавито при светковинама и у друштву.

Немојмо никад ићи у весела друштва и на народне светковине с том мисли, да се тамо „весели и пирује,“ јер у том случају свашта пре можемо бити, само никад учитељ и васпитач, који ни у ком случају не сме с ума сметнути свој узвишени задатак. — Српски учитељи! још нешто да Вам довикнем. Кад год сте међу својим народом било то ма у којој прилици, преклињем Вас, да очувате своје највеће благо — своје достојанство, свој углед! Који то изгуби тај је за навек изгубљен. Зато боље и не ићи, него без тога кући доћи!

Полазећи у друштво, треба да је учитељ човек бистре памети, самосталног мишлења, никад ропска душа, улизица, пренемагало и туђа свираљка; јер само човек пун знања, моралан, друштвено образован може импоновати у друштву. Само оваки учитељ може бити добар народни учитељ и узор-пример, који има најмоћнију снагу, да реч у дело приводи. Само таки учитељ моћи ће одговорити своме мучном задатку, коме је посветио сав свој живот. —

Што рекох, рекох из искуства.

А. Р. П.

КОМИТЕТ ГРАМОТНОСТИ У ПЕТРОГРАДУ И ЊЕГОВ ОБ- ЗОР РУСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ.

Комитет грамотности у Петрограду једино је друштво у Русији, ком је једина задаћа да шири просвету у народу и да потпомаже све, што доприноси њезином напредку. Досад може само њему ради помоћи да се обрати свако, који хоће из родољубља да дела за просвету народну. А ко ће да изброји све, који к њему утичу и ко да исприча жеље њихове? Пише стари духовник са села, да је из прилога о крштењу сте-сао собицу за школу и искупио децу, али да нема књига. Дао се у месту у просидбу, да измоли коју књигу и добио је заиста неколико списа, међу тима и један превод из шпањолскога; али то све није доста, и с тога богоради, да му комитет пошаље школске књиге, иначе ће бити сво његово заузимање узалуд. Други јавља, да у заборављеном крају, у ком живе, има људи, који би се радо учили и који би учили, али немају од куд. Трећи се одазвао жељи сељака, да им поучава деца, те моли за са-

вет како да се тог посла лати. А недавно послао је неки учитељ комитету рубљу и по, да му за то што јефтиније купи zgodних књига за школу; извињује се за граматикалне грешке у свом писму тим, што је „прост-мужик“, који се писму учио само годину дана и да децу учи само за то, што га родитељи на то принудише. Да не помињемо земства и друге зборове, који се непрекидно обраћају комитету с молбом, или да им препоручи најзгодније књиге за народ, или да им састави списак књига за школску књижницу, да их купи и пошаље на место, или да им позајми наставну основу итд., тако да је немогуће да се све наведе. Такве листине у архиву комитета доказ су како је народ жедан просвете и како је осетан недостатак у средствима за образовање. Има и старијих школа, које гдегад по целе месеце немају пера, папира и оловака; а о очигледним помоћним училима не може бити ни речи.

Комитет грамотности труди се, да задовољи како може све, који његову помоћ траже, било набавком разних наручбина, саветом, новцем, али понајвише поклањањем књига, просеком преко педесет тисућа годишње. Али заслуга његова не састоји се само у том, што се непрекидно стара да одговори таквим нужним потребама, него и у том, што је одмах у почетку знао да се огласи и да од користи буде најсеиромашнијим школама, гдекад у најудаљенијим пустим крајевима, школама, за које дотле нису знале ни саме школске власти, што је знао да се у додир стави са људима, који без личног интереса и скромно делају за народну просвету, у свима крајевима државе, у Сибиру и Закавказској, у Пољској и Финској, у губернији Астраханској и Каменецко-Подолској, Уфинској и Гродненској. И писац ових врста има његовој предусретљивости да захвали, што је могао да савлада толике тешкоће при изучавању руског народног школства.

Преко двадесет година траје већ благодетно делање Комитета. Основан је поводом и усљед ослобођења мужика, којим је блаженоупокојени цар Александар II. поставио себи вечан споменик у руском народу. Али царев указ ослободио је само пут, да слобода буде потпуна, ваљало је и дух нових грађања извести из таме незнања. Руски родољуби прихватише се одмах те задаће, и месец дана после паметодостојног дана ослобођења, т. ј. 8. априла 1861. била је прва седница Комитета грамотности (писмености), друштва, које је себи за задаћу поставило, да се стара за образовање народа.

Оснивање школа у огромној руској држави може бити само задаћа владе, земства и општина; није могао дакле комитет да преузме на себе тај посао, него их је само потпомагао или морално, или је давао и различите дарове школама. Чланови комитета, житељи различитих места, или су сами школе подизали или су друге на то побуђивали; такођер су испитивали узроке, зашто се с том ствари ту и тамо затеже и тражили су средства, којима би се настава дала завести, најпосле су се старали, да познаду стање школа и њихове потребе. Комитет је ревносно саветовао, да учење буде опште обавезно, расправљао је о девојачким школама, о школама за апсенике, раденике, странце, о школама недељним, вечерњим, продужним, размишљао је о том, како би се могле основати школе

У ретко насељеним крајевима државе. Често је давао школама до 200 рубаља годишње потпоре или их је сасвим издржавао о свом трошку.

Уредно образовање учитеља имао је Комитет вазда на уму, одмах у почетку расправљао је о том свестрано и тим је не мало помогао онима, који су доцније то дело наставили. Мисао о образовању учитељица не само да је покренуо, него се и први латио дела. Основао је т. ј. г. 1863. у Петрограду прву руску препарандију за учитељице и другу у селу Стара Мајна. Те препарандије, њихов наставни план и цела организација, биле су узор свима доцнијим руским препарандијама за учитељице. Да би при тадањем недостатку уредних учитеља колико толико наставу подигао, саставио је и издао Комитет г. 1863. „Наставленије неопитним учредитељам и учитељам деревенских школ.“ То је опширно упутство, како се има почетна настава правилно организовати и успешно руководити. Тај спис много је школама помогао. Трудом одборника организовао је Комитет учитељске течајеве, који су тадање учитељство колико толико за његово звање спремили. Г. 1872. основао је Комитет грамотности златну медаљу од двадесет дуката и подељује је сваке године лицима, која су стекла заслуге за почетну наставу. Досада су одликовани: В. Ј. Водовозов, Н. А. Корф, Т. Н. Мједников, протојереј Д. П. Соколов, Ј. Ј. Паулсон, С. Т. Мирополски, В. А. Золотов, В. А. Јевтушевски и П. Г. Рјеткин. Заслуге тих врских педагога изложене су у једном спису, што га је Комитет издао. Друга колајна основана г. 1878. у спомен комитетског члана, извреног престоноародног списатеља, А. Т. Погоског, издаје се за белетристична дела за народ. Награду је добила приповетка гђе А. Г. Коваленске „Крутиков.“ Комитет се не мало старао за распрострањавање књига у унутрашности и подигао је 120 складишта књига. Сва су жали Бог била кратка века. Знамените награде расписивао је Комитет за згодне списе за школу и народ.

Тако је г. 1865. добио награду од 500 рубаља А. Т. Петрушевски за спис „Разкази про старое времја на Руси“ а награду од 375 рубаља спис Н. Зобова „Беседи о природје,“ г. 1872. досуђена је награда од 1000 рубаља делу Петрушевском „Разкази о Петрје Великом.“ Године 1880. почео је сам комитет да издаје књиге за народ и изашло је досад већ 10 свезака.

Али главно делање комитета грамотности састоји се, као што смо напред навели, у том, да сиромашне школе снабдева књигама и училима Шаљући књижевне плодове по целој Русији увидео је потребу, да се састави најзгоднији избор тих дела. Ради тога изабрао је г. 1861. комисију, којој су били чланови гласовити тадањи педагози Паулсон, Золотов, Резенер и др. Плод њиховог труда био је Каталог, садржавајући преко сто књига, одобрених за школску потребу и за читање за старо и младо. То беше први руски каталог те врсте. Укратко је био означен садржај сваке књиге. Тадање министарство просвете купило је неколико тисућа истисака и разаслало их је потчињеним заводима, да се при куповању књига за народне и уопште ниже школе по том каталогу управљају. За неколико година издаван је тај каталог осам пута.

Потоњи леп развитак народне школе и књижевности побудио је

Комитет грамотности, да изда потпуније и савршеније критичко-библиографско дело. То је „Систематически обзор руској народно-учебној литератури,“ који је изишао г. 1878. и ком је прошлих ферија (г. 1882.) додан „Допљек првњи.“ „Обзор“ има 743 а „Допљек“ 200 страна. Збор најпрвих петроградских педагога израдио је та дела. Председник тог збора и уједно редактор списа био је Ј. Т. Михајловски, а чланови: Мирополски, Соколов, Острогорски, Булих, Шемиот, Доброславин, Ухов, Ланченко, Блудухо, Јаковлев, Фан-дер-Флит, којима су при састављању „Допљека“ придошли Сорокин, Литвински, Вирениус, Воронежки и Кирпотенко. Заједничко дело тих педагога изврстан је спис, једини своје врсте и свуд је срдечно поздрављан, где је год дошао. На паришкој изложби г. 1878. почаствован је наградом. У Обзору је наведено 965 дела и 324 у Допљеку, и то списа за самообразовање учитеља, за школску потребу, за читање за младеж и народ. О свакој књизи казано је толико, да читалац може о њој себи да створи самосталан суд. Књиге су раздељене у 13 одељака, који обухватају: педагогику, закон Божји, матерњи језик, математику, певање, цртање и сликање, хигијену, гимнастику, земљопис, повесницу, природопис, пољско господарство и списе о сеоским заложницама. У одељку посвећеном матерњем језику смештени су песнички и белетристични списи за народ. (Свршиће се.)

ЈОШ РЕЧ-ДВЕ О ПИТАЊУ: „УЧИТЕЉ ДА БУДЕ СВЕШТЕНИК.“

Овај предлог као да је изазвао много живљу размену мисли но што се очекивало. Јавна штампа износила је на видик и нападаје и одбрану; чуше се гласови и за и против предлога. Сви наперени критички јуриши бијаху озбиљно дочекани, те достојно одбијени. Али пошто држим да неће бити згорег, ако се око разлога г. Јосића још мало задржимо, молимо сл. ур. „Шк. Л.“ да и нама неколико редака у интересу саме ствари у своје листу уступни.

Чланак младога духовника Јосића грана се у два правца. У једном се обраћа више пута сомборском учитељу Ст. Коњовићу, те му као предлагачу ставља разна питања и пребацивања. А у другом скреће свој поглед и на саму ствар, те свом снагом удара против предлога. Тај јуриш је започет не толико с лица, т. ј. не са стране разлога, него као обично с оне стране, која се за најслабију држи. Штогод је управљено на адресу самога предлагача, дужан је он лично да одговара. Али све оно, што се тиче стварног питања и главних мисли г. Јосића, нека је тестира, да добро протресемо, па што је једно и здраво да речемо: амин, тако је! — а што није, да у крај шчистимо.

Критичар г. Ј. у 198. бр. „Заставе“ у напред кличе, како је његов лични пријатељ, парох бачиначки Ј. Јеремић, већ довољно побио ту „штетну замисао“ у „Шк. листу.“ Њему само остаје да изрече свој суд о штетности тог предлога и по цркву и школу — тако он мисли. Да би ствар што пре учинио смешном, те тако одмах придобио за се наивног читаоца, он критику и започиње тим: како би се „часом зарадовао,

часом заплакао, а часом горко насмејао.“ Мило му је, и то му је моменат велике радости, ако се тим предлогом иде на већу свезу између школе и цркве, те да у загрљају теже једној цели, а свештеник и учитељ да постану браћа. Но готов је затим да „брзо заплаче“ (*ipsissima verba!*) кад помисли опет на штету, што би по његовом уверењу школу постигла. Ето таким расположењем ступа критичар против предлога.

И сувише је јасно, да се ту радо износе изливи осетљивог, племенитог срца. Личним осећајима уступа се неко првенство. Али та нежна, развијена сентименталност, ма да је живи сведок доброг и осетљивог срца, никако не може доћи у рачун и отсудан обзир *овде*, где се само *мисли* и *разлози* оцењују. Само се идеје у овој прилици на вагу узимају, а не разнолики осећаји — не радост, плач и горки осмејци.

Један важан приговор истакнут је за тим у овој главној реченици: „Учитељ у току десет година прави тек себи пута за обилати и темељити будући свој рад.“ И за тим пита: па је ли поштено „трзати из школе“ такову младу снагу, је ли поштено мамити те људе? Он је уверен — само то није ничим разложно доказао — да би с тога и школа много изгубила, а и црква неби била у добиту.

Оно, до душе, колико је стара толико је и истинита фраза, да се човек до смрти учи. Па и г. Јосић има право кад вели, да се човек не престаним радом и борбом све већма усавршава у једној струци. Ал исто је тако необорива истина, коју иначе кад свију развијенијих народа видимо: *да може човек исто тако бити ваљан и у другој струци чим се спреми за њу, — само ако је воља и снага ту.* — Ето и сам критичар признаје да учитељи и свештеници *раде на једном пољу*, само у две позиције. А кад је тако, онда тај прелаз доиста није тако страшан, као што неки праве. Овде је сам г. Јосић узео фигуру о позицијама на једном истом пољу. Хајде да распредемо ту мисао још мало даље. Замислимо сад, да на том пољу свештенство, као уваженије, стоји на првој, а учитељи на другој позицији. Сви се боре, — ко мање ко више — против највећих душмана народних: незнања, предрасуда, цорока итд. те шире народну свест, морал и веру гдегод затреба. Онда још само ово питање настаје: Кад је већ познато, да се у првим редовима заиста често појављује оскудица у потребном броју снага, није ли тада сасвим умесно, да се са друге сличне позиције у предњи ред припусте бар они, који би и хтели и могли да докажу своју способност, те се дакле достојно спреме и за то место? — Јер ако су то збиља одабрани војници у служби знања и вере, зашто да не пођу напред, кад заслужују то! — Нека је сваки савестан и спреман за посао — то је главно. А да ли га при томе неки анђeosки, чисто идеални или можда крај тога и какви практичнији мотиви покрећу на рад, то је сасвим споредне вредности. Само нека је делање ваљано, нека је спрема и способност ту, то је најпрече. Зато и јесу скроз неоправдани приговори, да би учитељи само из пуког егојизма прелазили у свештенство — бајаги матуранти — богослови не воде рачуна и о материјалној страни, него је само пречисти идеализам њихова особина, њихов идол. Блажени који верују.

Нико зато „не трза“ и не мами учитеље из школе. Није то врбовка,

да морам постати нешто са чега би се после кајао, него би ту биле одрешене руке слободи личне воље. А онај човек, који је као учитељ пуних 10 година био честит не само у школи, него и у цркви, тај би и после ваљао као свештеник у народу — то је бар јасно и вероватно. Црква дакле неби била у штети; у школи би се нашло замене, те ова неби свој углед губила, него би и после имала опробаног и поузданог пријатеља у таком човеку.

Али јест, г. Јосић примећује даље: „Може бити да ће ми који добар учитељ рећи: ми нећемо доћи одмах после 10 година, радићемо ми у школи све дотле, док нам снага допушта; имамо ми кад и *пред старост* бити свештеници, дакле *онда кад нас школски рад изнури*.“ (!) Тако вели критичар и на то „мора да се насмеје.“ А зар ко захтева да изнурени старци изучавају богословску струку? — Нико на свету. Изгледа, да је цео тај навод само зато и смишљен, да се критичар има чему насмејати. Али то је предпоставка неоснована, маневар и сувише провидан, а смеј неоправдан. Јер у предлогу дословно стоји: да се приступ у богословију замишља *бар после 10 година учитељевања*, дакле кад учитељ није преживели старац, него човек способан за мушки рад, ма на којој позицији. Онај, који је „изнурен школским радом,“ није више способан за полагање никаквих испита, те је то несмислица, што је критичар у учитељева уста меће, и по томе просто немогућа. Нико дакле није тражио то, што г. Јосића на смех изазива.

(Свршиће се.)

ЖЕНСКИЊЕ НА ПОЉУ НАУКЕ.

Свеучилиште у Цириху било је прво у Европи, које је отворило женскињу неограничен приступ академским штудијама. Тим правом користиле су се најпре многобројне Русиње, које су дошле да слушају медицину. Пре осам година било је у Цириху преко 100 студенткиња, ове им је године спао број на 24 и то из два узрока: руска влада не дозвољава из политичних разлога похађање свеучилишта у Цириху, а и то свеучилиште захтева сад од женскиња, које желе да слушају предавања, да знају три језика. Већина студенткиња изучава медицину. У самом Цириху има сад три женскиње, које делају као практични леџници. И свеучилиште у Берну отворено је без икакве препреке женскињу. Год. 1881. било је на њему 30 студенткиња, од којих 27 у медицини и 3 у филозофији. Већином су биле Русиње. Број студенткиња у Женеви износио је прошле зиме 53.

У Петрограду је основан г. 1872. медицински факултет за женскиње. Прве године било је у њему 106, друге 99 слушалица. После пет година добише диплому 69 женскиња. Ма да је тај завод у научном погледу врло лепо напредовао, ипак је сада из политичних разлога затворен. Садањим питомицама пружена је могућност, да сврше своје науке, али нове се не примају више.

Свеучилиште у Лондону отворено је од г. 1867. с извесним ограничењем женскињу. На свеучилишту у Кембриџу може оно да полази све течајеве, ако дотични професор нема ништа против тога. Свеучилиште у

Единбургу престало је од г. 1869. да прима женскиње у медицински факултет. Услед тога саставила се задруга најотменијих женскиња и најотличнијих личности, које врло висок положај заузимају у политичком животу, те основаше медицинску школу, која је без ограничења приступна женскињу. Школа је та отворена г. 1874. и те године било је у њој 23 студенткиње. Свеучилиште у Дублину има у свом уставу један члан, који припушта женскиње „свима степенима, частима, натечајима, наградама и потпорама тога свеучилишта.“ Беше то једна жена, која је минуле године од свеучилишта у Лондону добила златну колајну из анатомије.

Али највећма распрострањена је виша настава женскиња у американским Сједињеним Државама. Свеучилиште у Мичигену броји сада око 500 студенткиња. Многе уче медицину и фармацију; неке права; неке опет природне или класичне науке и философију. Зна се да у Америци има женских професора и у вишим школама, а у неким државама могу да буду и адвокати. У Филадельфији постоји медицинска школа за женскиње, која је врло на гласу. Причају да у Филадельфији и Њу-Јорку има женских доктора, који годишње заслужују 80 и 100 тисућа динара лечећи женскиње и децу.

Немачка се влада најупорније према питању о приступу женскиња к вишим студијама. Ипак подељује свеучилиште у Гетингену (и још друга) степене женскињу, али их не пушта на предавања.

Сасвим је друкчије у Шведској. Од г. 1870. отворена је тамо медицинска каријера женскињу. Дозвољена им је пракса кад положи исте испите као и студенти. Ради тога постоји у Штокхолму засебан течај из анатомије за женскиње; и већина других течајева установљена је на свеучилишту у Упсали. Из једне белешке у 1. броју овога листа знају наши читаоци, да женскиње ужива сада исту благодат и у Норвешкој.

У Италији било је у пређашње доба славних професора, који су били жене; свеучилиште у Падови помиње с поносом имена Пископије Корнаро и Новеле д' Андреа. Ова је била тако лепа, да је морала као што криповедају да предаје иза завесе. До г. 1817. имало је свеучилиште у Болоњи у редовима својих професора Клотилду Тамброни, која је предавала грчку литературу. Г. 1878. издало је то свеучилиште једној студенткињи диплому доктора медицине и хирургије, а г. 1881. проглашена је једна студенткиња, пошто је четири године учила, за доктора права и то с најбољом оценом по једногласном мњењу свију чланова пороте. У Турину уче се три младе женскиње у Кавуровом лицеју, у који се долази из гимназије и у ком се учи реторика и философија.

У Паризу не полазе женскиње само предавања у Колегу де Франс него више француских и страних женскиња, наима и шест Енглескиња слушају предавања и у медицинској школи. Хвале њихову интелигенцију и вештину; оне полагају све прописане испите и уче медицину с успехом.

Свеучилишта у Белгији држе се више резервисано, али су већ донела начелно решење, да се нико не може искључити од академских части због свог пола. Услед тог решења прима већ свеучилиште у Брислу женскиње. Г. 1881. училе су три госпођице природне науке, а г. 1882. пет. Једна од њих положила је већ докторат, остале сем једне положиле су

први или други кандидатски испит. Све те студенткиње су учитељице, које су раде да поуне своје изображење, да би могле да постану професори и управитељице у средњим школама. У Лијежу, први пут, поднела је једна госпођица, побуђена најлепшом детињом љубављу, молбеницу, да је приме на универзитет, да се спреми за диплому из фармације (апотекарства.) Пошто не беше никаквог основа да се одбије примише ју професори и ђаци са свима обзирима, које заслужује њен пол и одважна иницијатива. Ове године пођоше више другарица њеним примером.

Да допунимо ове белешке, које смо већином извадили из француског листа „Progrés,“ навешћемо још, да се и у Београду налазе два женска лечника. Једна је др. Драга Лочића, која је у Цириху медицину изучила, те је прва Сригиња, која се удостојила докторског шешира.

ОКРУЖНИЦА УЧИТЕЛСТВУ У ХРВАТСКОЈ.

Кр. хрв. слав. далм. земаљска влада, оделење за богоштовје и наставу, издала је под 19. јан. 1883. на све кр. поджупаније, окружна управитељства, градска поглаварства и кр. надзорништва за народне школе окружницу поводом разних мана, опажених код народних учитеља. Та окружница штампана је у 1. броју „Službenog Glasnika“ и ако не можемо да одобримо сва места у истој (нарочито не оно, које ограничава учитеља у вршењу грађанских права и тиме га пред народом управо понижава), ипак смо сматрали за нужно, да ју донесемо и у нашем листу ради учитеља изван троједне краљевине, да се — у колико би било нужно — и они користе њеним добрим саветима. Морале су жалосне прилике бити, које су земаљску владу нагониле, да своју окружницу изда, али и ми морамо на жалост да признамо, да су и наше автономне власти имале пуно прилика, да се занимају манама, што се у окружници помињу. Учитељство неће никад доћи до заслуженог угледа, догод се из њега не истреби кукољ, који је на срамоту и њему и школи. По нашем мњењу дало би се то дакако постићи и без ове и оваке окружнице. Окружница кр. земаљске владе гласи :

„У новије време учестали су начином управо узнемирујућим случајеви, у којих је врховна школска област морала проти појединим пучким учитељем ради знатних прекршаја почињених у служби и изван службе употребити најстрожије дисциплинарне казни, као што су одпуст из службе и локално макнуће.

Ако такви прекршаји и нису нови појави, пак ако су их до сада ређе стизале тако оштре казни, бит ће да су пријашње управе налазиле разлога просуђивати их с више благости, напрама којој се садашња строгост поступка мора сматрати преко потребном и посве оправданом, када се уважи да, и после толиких примера строгости, дисциплинарне истраге проти пучким учитељем спадају још увек међу предмете, који непрекидним сљедом изазивају уредовање виших области.

Неугодно се мора доимати овога кр. земаљско-владнога одеда, што се то збива управо сада, где но би се противно очекивати могло и смело услед непоречивих благодати новoga школског закона.

Поправивши знатно материјални положај пучких учитеља, при-

знавши им свечано значај и права јавних чиновника, те им повисив њихов углед друштвени, отворив им издашнија врела струковне наобразбе, по делив им достатну меру самосталности и једном рецју: пружив им сва за сада могућа средства и јамства ваљану раду, имао је школски закон пред очима људе, који ће разумевајућ бар у велико смер нових уредаба и на чисту бар гледе своје дужности, с оно што у себи осећају умне и моралне снаге, сдушно прионути уз важно дело народнога узгоја.

Добро зна кр. земаљска влада, да у свих учитеља није једнака знанствена способност, и да поименце старија генерација пучких учитеља није позвана решити нововеки, прама данашњим захтевом разширени наставни програм пучке школе; али у свакога би се морало наћи оно, у чем и јест била снага толиких вредних мужева старе школе, који су се уз мање обсежне али сигурне резултате наставе, одликовали тим светијим вршењем дужности и неограниченом оданošћу својему учитељскому звању.

Мјесто тога чини се, да су повољнији правни одношаји, засновани новим школским законом, код многих, и то понајвише млађих учитеља, уродили преузетношћу, а већа слобода да се је извргла у разузданост, те кано да се је сметнуло с ума, да су већа права подељена у име већих дужности, и за веће жртве, које су се наметнуле обћинам, да се очекује и бољи плод школскога рада.

Главне мане, које су се опазиле код пучких учитеља јесу ове:

1. Најпре су веома честе тужбе на пучке учитеље, именовито на селу, да занемаривају своје дужности у школи. Ако је већ недовољно и знак духа надничарскога, да учитељ без љубави и нутарње оданости својему звању, а можда и без довољне приправе, прописано време у школи проведе само зато, да је одпачао, што је учинити дужан: што да се рекне о оним учитељима и о њихову поимању јавне службе, који се на очиглед оним, који тешком муком уздржавају школу, неузтрчувају пустопашице кршити и сам прописани ред школски? Сваки час стижу овому кр. земаљско владному оделу пријаве; како је овај учитељ, ради својега приватнога посла по више дана без ичије дозволе школу разпустио, како ју је опет онај пучке забаве ради, да може црквеноме году у суседно место или у лов отићи, самовољно недржао или ју саму себи оставио; како се опет трећи за времена обуке ради оправљана других посала у свој стан повлачи, или у сеоској крчми седи, а међутим школу или на ником или на каквоу детету оставља. Од уредна човека тим се начином необављају ни своји послови, а некто ли би се смели јавни. Пучки учитељ, ако ће да се поноси значајем, те ако ће да ужива права јавног чиновника, ваља да познаје и строге дужности таква положаја. А нада све човек, који је зван, да усади деци живу ћут дужности, како ће то постићи, ако тај наук буде побијао својим примером.

Нису ретке тужбе, да учитељи и с превеликога занимања својим господарством занемарују школу. О земљишном поседу, с којим је спојена већина учитељских места у овој земљи, познати су назори овога кр. земаљско-владнога одела, који држи, да таков посед у становитих граница не само да није никакovo зло, него да може бити и од благотворна уплива. Занимање господарством не само да у слободних часових пружа учитељу

забаву, од које се племенитија ни помислити неможе, него то занимање може и по том бити веома корисно, што себи господарећ, учитељ може и суобћинаром својим служити примером умна господарења у разних струках. К тому није мале важности ни онај моменат, да по физичкој свези земљишнога поседа настаје такођер ужа заједница интереса између учитеља и обћине, којој служи.

По свем том, ако кр. земаљска влада ни у напредак неће непријазним оком гледати занимање пучких учитеља господарством, већ то занимање не само повлађивати него и у заслугу уписивати оним, који, свађајућ своје звање међу пуком буду узором својега поступка ширили међу њим напредне идеје господарствене: тога ипак неће никако допустити и тому ће свом одлучношћу морат на пут стајати, да учитељи ради својега господарства занемарују своје школске дужности.

II. Злорабљење казнене власти начином таквим, да се је оно извргло у немилу злостављање деце, било је у ово новије доба поводом толиких тужба и изазвало је проти кривцем толико строгих одлука од стране овога кр. земаљско-владнога одеда, да се он понуканим налази и на овом месту управити обћениту и што озбиљнију опомену на све учитеље пучке, нека у том погледу добро пазе, што раде. И ако који учитељ није сам у себи врстан наћи потребитога разбора, да њим равна своје чине: наредбе, које је о школских казних, а именовито об упорави телесне казни, издала кр. земаљска влада, а и педагогијски списи, који учитељу пучкому несмију бити непознати ту материју у односних поглавјих разправљају толиком потанкошћу и толиким обиљем лепих напутака, да се човек, који је крај свега тога подобан дивљачком окрутношћу окаљати своју руку на дјетету, мора неспособним сматрати за обављање учитељског звања.

Клетве и псовке, којима се, и ако редки, али ипак, колико је овде познато, служе гдекоји учитељи у школи, довољно је само напоменути, а да се одма увиди сва мрзкост таквих провала сурове ђуди. Учитељ, који се је на толико заборавио, сам је себе жигосао жигом простачества, те мора настати питање: којим угледом и којим успехом може он наставити своју узгојну задаћу у школи.

III. Кућа учитељева мора да је узор реда, а обитељ његова да је узор складна и чиста живота. Па ипак је код овога кр. земаљско-владнога одеда из новије добе забиљежено неколико ружних примера обитељскога раздора, за који су дотичници морали и закону одговарати е тога, што је тај раздор преступив границу домаћега прага, продро у јавност и попримио значај јавне саблазни. Паче и очито приложништво до сада нечувено у том сталишу смело је на видик изашло у кућах некојих, пак и ожењених учитеља.

И на нежењене учитеље стижу тужбе ради све безобзирније разурданости у погледу другога спола.

Такове заблуде могу лагље пролазити људем другога сталиша; али ако се строжије пишу у грех учитељу, то лако разумљиво бива свакому по том, што таквим владањем учитељ сам себе обара с места,

на које је постављен, лишавајућ свакога успеха свој узгојни рад, јер га и опет лишава најкресцијијега средства упуте : властитог примера.

IV. Мучно је спомињати, али, јер се још увек догађа, неможе се жалибоже на овом месту мимоћи ни погано напастовање ученица од невредника, којим после таковог чина ни часа више несме бити места у школи.

V. Почесто допиру до овога кр. земаљско-владнога одела тужбе родитеља и ради тога, што се учитељи школском децом служе за обављање својих приватних посала около куће и господарства. Да се деца на лакши рад придржавају у школских вртвих : тому неможе бити приговора, јер је то део обуке и нека приправа сеоске деце за будуће им звање ; али да учитељ децу родитеља, којих се трошком уздржава школа, употребљује кано служинчад у својем интересу приватном ; то несмије бити, и тужбе родитеља проти тому морају се признати посве оправданими, те ће сваки пут бити уважене.

VI. Још је тужба на многе учитеље пучке, да се баве надриписарством. И овде кр. земаљска влада разликује између услуге, коју учитељи пучки појединим својих писму невештих суобћинара пружају у послових посве приватне нарави, кано што је састављање фамилијарних писама, рачуна, молбеница и т. д. од помоћи, којом се учитељи уговарајућим или прецирућим се странкам намећу или је неодклањају у послових правне нарави.“ У те се послове учитељем није слободно пачати, не само тога ради, што се тим посиже у права других законом на то позваних и овлаштених сталиша, него и ради штетних посљедица, које по дотичне стране могу настати из такова ушлетања учитеља у послове, којим се хоће и формалнога и материјалнога струковнога знања.

Проти такову надриписарењу обстоје и позитивни прописи, којих посљедице ако, осим дисциплинарнога поступка, после ове обћените опомене постигну којег од учитеља пучких, имат ће сам себи приписати.

(Свршиће се.)

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Међумурје.*) Поверенство, што га је кр. уг. министар за богочаст и јавну наставу именовано ради извиђаја о стању школа у Међумурју, састало се 29. јан. у Чаковцу. Председавао је министарски саветник Павле Генци, а присуствоваху као чланови жупан залањски Главина, поджупан Шванштић, међумурски посланици Урвари, Бешењеји и Вестер, загребачки каноник Вучетић, поч. каноник Селе, Вранчић чаковачки и Чеснак перлачки судија и школеки надзорник Кроб. Резултат извиђаја је ово: У Међумурју има свега 34 школе, а за школу способне деце 10.285, од којих само 4422 школу полазе. Учитеља има 53, од којих 8 нису оспособљени ; мађарски добро знају 30, мало знају 5 а нимало 18. Услед тога закључило је поверенство, да је потребно да се школе умноже, да се за неоспособљене учитеље држи ове године у Чаковцу накнадни течај, да они учитељи, који не знају мађарски, добију помоћнике, да се у школама употребљују у колико је могуће хрватске књиге штампане у Угарској, а

за будуће да се штампају за Међумурје школске књиге у тамошњем дијалекту. Пошто је поверенство свој посао обавило, посетио је министареки саветник неколико међумурских школа као и препарандију у Чаковцу, где је приправнике опоменуо, да прилежно уче хрватски како неби ради незнања језика напуштали зељиште људима друге интенције (*más intentióju embereknek.*)

(Из *Вел. Семиклуша*) пишу „Застави“, да су тамошњи Срби, и ако малобројни, основали „светосавски фонд“, из ког су у току једне године купили сесију ораће земље, коју су у грунтовници дали укњижити као својину српске школе. Сем те сесије има српска школа још друга два ланца ораће земље. Од закупнине те земље осигурана је плата учитељу. Пример овај заслужује да се и друге општине на њега угледају.

(*Хрватска.*) „Застави“ пишу из Старог Села у Банији, да је за тамошњу чисто српску школу постављен учитељ римске вере.

(*Будапешта.*) Етвешев фонд, ког су учитељи у Угарској г. 1876. за себе основали, има сада капитал од 13.391 ф. 13 н. Управу тог фонда бира општа угарска учитељска скупштина. Она издаје штипендије од 200 или 100 ф. учитељској деци, која полазе више и средње заводе и даје потпоре од 100 или 50 ф. за службу неспособним учитељима и њиховим удовицама. На те бенефиције имају само они учитељи право, који годишње 1 ф. у фонд улажу. Половина новаца, који преко године уђу, придаје се капиталу, а половина се употребљује на поменуте штипендије и потпоре. Сем тога добија тај фонд припомоћ и из државне касе, ове године 1500 ф., тако да ће се до 3000 ф. моћи да употребе за бенефиције.

(*Педагошко друштво у Дрезди.*) које сада броји 467 чланова, славило је 30. јан. своју педесетогодишњицу. Како се јако у Саксонској уважава учитељски сталеж види се најбоље отуд, што су тој свечаности присуствовали краљ Алберт и краљица Карола, краљевски принчеви и принцезе и сви највиши достојанственици државни и црквени.

(*Местни школски одбор у Сомбору*) имао је 8. фебр. седницу. Решено је да се распише стечај на место учитеља, које је остало упражњено смрћу Лазара Станојевића. Школу у билићским салашима, које је учитељ М. Бибић такођер умро, преузеће до краја ове школске године сврш. приправница гђца Теодора Крижанова. Обим учитељским удовицама издаће се тромесечна плата као што је већ уобичајено у овој општини. За перовођу школског одбора на место пок. Станојевића изабран је на годину дана г. Јован Благојевић, учитељ више девојачке школе.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

3. *Какве нам ваља подизати економске школе. Написао Јован Живановић. У Новом Саду, издање штампарије А. Пајевића 1882. 8° с. 30.*

Књижица ова прештампана је из „Српских илустрованих новина.“ У њој је опис овогодишње пчеларске изложбе у Винер-Најстату, коју је писац посетио. Прича нам о разноврсним утисцима, што их је из те вароши понео и агитује за оснивање српског пчеларског друштва, које би било најнужније у Банату, јер је „Банат Елдорадо за пчеле.“ Он би уопште желео, да се у нас привредни живот што већма развије, јер опа-

дају нашег народа у првој је линији криво зло материјално стање наших тежака. С тога би ваљало подизати економске школе за децу тежачку. У основној школи требала би у две последње године (у 5. и 6.) да буде главна задаћа учитељева, да деци омили економију и с тог би се у 5. и 6. разреду училе природне науке и економија. То школовање тежачке деце у економији ваља да се продужи и после основне школе на неко време. За ту цел служиле би зимске економске школе, којих подизање писац препоручује и у којима би стручан учитељ настављао. Исти би преко лета путовао у свом округу од села до села и држао би у сваком селу одраслима предавања из економије. Учитеље за те зимске школе добићемо тако, ако се у учитељским школама и у богословији подигну катедре за економију. Да би могле зимске економске школе, како их писац замишља, да поникну, нужно је да имамо економске задруге, с којима ваља дакле почети. Ко жели да се још ближе упозна са мњењем пишчевим и начином наставе, који он за зимске економске школе препоручује, тога упућујемо на његову књижицу, којој сваки успех желимо.

4. *Природна историја II. део: Ботаника за гимназијске ученике написао Коста Црногорцац професор. Друго попуњено издање. У Београду 1882. Цена 2 дин. 8° с. 258.*

Дело ово није за самоуке. Садржава тако рећи скелет ботанике као науке, који ваља да оживи реч вештог учитеља. С тога је ваљда г. писац — познат као добар учитељ и ботаничар -- и посветио ово своје дело само својим ученицима. Ипак ће гдешто нпр. српска терминологија занимати и изван тог круга. Дело је штампано чисто и крупним словима.

Р А З Н О.

(*Српско учено друштво у Београду*) изабрало је на свом главном скупу 31. јан. акламацијом г. М. Петровића професора учитељске школе у Сомбору за свог дописног члана.

(*Школски лист на дар.*) Пречасни господин архимандрит манастира Кувевдина Сава витез Стојчевић изволео је и ове године претплатити „Школски лист“ за г. Бранка Влашкалића учитеља у манастиру Грабовцу. Г. Јован Настић, врсни учитељ у Сентоману, уступио је лист, који му као скупиоцу претплате припада, г. Мојсилу Стојином српско-романском учитељу у прватору манастира Ст. Буџа.

(*Београд.*) Уредништво „Српчета“ „илустрованог листа за српску младеж“ преузео је ове године г. Димитрије Јосић, професор учитељске школе у Београду. Тај лист излази месечно једанпут, а стаје 1 ф. 50 н.

(*Статистика.*) По најновијем попису броји Будапешта већ 401.360 житеља. Од тих су 190.000 Маџари, а 120.000 Немци. Јевреја има у Будапешти 70.000.

(*III. скупиштина немачких географа*) биће ове године 29., 30. и 31.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

марта по нов. кал. у Франкфурту на Мајни. Са истом ће бити спојена систематично уређена изложба географских учила.

(У Риму) је опште образовање тако јако занемарено, да од 300.447 житеља Рима и његове околине не уму да читају 117.991; уз то је још број неписмених мушких за 1500 већи него неписмених женских.

(Најхладније место) на целој земљи је Верховјанск; тамо је средња топлота у јануару — 45° С., у фебруару — 49° С., у марту—33° С., а 31. децембра 1871. године пала је чак на—73° С. Пре се мислило, да је најхладније место Јакутск.

Н Е К Р О Л О Г.

Ђорђе Којанов Стефановић свештеник и парох Каћки у 65-ој години својој умро је у Каћу 25. Јануара. Покојник се родио у Бану, а одрастао је у Сомбору. Гимназију је свршио у Ваји а филозофију и права у Пешти као један од првих питомаца Саве Текелије; богословске науке свршио је у Карловцима 1847. Био је отличан ђак, за младости своје писао је много и скупљао је брижљиво народне песме, пословице и приповедке, које је у њетонисима и србским листовима, а последње и у засебној књизи на свет издао. Као свршени богослов избран је био 1847. године за првог самосталног катихету србских народних школа Сомборских и у почетку 1849. ступио је у чин свештенички. До 1853. служио је као катихета у Сомбору врло ревностно и неколико година приватно предавао је гимназијске науке овдашњој младежи најревностније. Он је први започео у Сомборској народној школи Светосавску свечаност држати. Затим је био неко време администратор парохије у Вајши и у Сомбору, али несрећна и неизлечима болест, која га је у ревностном вршењу свештеничке дужности у Вајши снашла, пратила га је целог живота те нити је могао службу Божију служити, нити роду свом у књижевности и даље онолико користити, колико је добро срдце његово желило. Добивши од духовне власти парохију Каћку, на којој је морао спомоћника држати, пресели се тамо с породицом и тамо је све до смрти живио, радећи на књижевном пољу, кад му је год љута боља допуштала, све до смрти своје. Оставио је после себе супругу и петоро одрасле и понајвише удомљене деце. Најстарији његов син Владан је учитељ у Футогу а ћерка Софија је учитељица у Каћу. Нека је вечна успомена овом ревностном учитељу, свештенику и раднику на пољу народне просвете.

Марко Бибик учитељ на селишту Билићу у Сомбору умро је после кратког боловања 2. фебруара у својој 51. години. Покојник је био родом из Меленаца, свршио је филозофију у Пожуну; другу годину Богословије у Вршцу и учитељску школу у Сомбору 1859. Служио је као учитељ у Фрањеву, Бочару и на другим местима, а у Билићу од 1877. године, пуне 23 године. Сахрањен је 3 фебруара уз пратњу овдашњих учитеља и ученика народне и учитељске школе.

8. јан. преминуо је учитељ ченђански *Жива Аћимовић* у 37. години живота.

Н О В Е К Њ И Г Е.

Честитке о новој години, имен-дану и разним другим пригодама у прози и стиховима удешене за децу и одраслу младеж. Израдио по Ото Милеру М. П. Н. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новоме Саду 1883. 8^о с. 137. Цена 50 н.

Дела Ђуре Јакшића књига IV. Приповетке. У Београду. У краљевско-српској држ. штампарији 1883. 8^о с. 195. Цена динар и по.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Учитељ у лично-оточком окружју Симо Чутурило и Милан Пејновић унапређени су из 4. у 3., аравн. уч. Дане Вуковојац из 3. у 2. платни разред. Учитељ у Павловци Мита Нешковић изабран је за учитеља у В. Бечкереку. Богдан Поповић постављен је дефинитивно за учитеља у Томашевцу.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ у Срп. Неузини. Плата 500 ф. и стан. Рок до конца фебр. Молбенице цркв. шк. општини.

ЈАВНА КОРЕСПОДЕНЦИЈА.

Г. Д. Г. Чланак „Будимо више за народ него итд.“ изишао је у броју 18. и 19. од прошле године под другим насловом; прекројен чланак стигао је касно, кад је већ први био спреман за штампу. „О васпитању“ је слаба радња, а ми смо на жалост прештеревени пословима, да нам је не могуће да много пилимо. Милији би нам били кратки извештаји о стању школа и народа уопште у томе крају. — Г. Г. М. у Сентомаш. Лист Вам се тамо уредно шаље. Прва два броја посласмо поново. Распитајте се на тамошњој пошти. — Г. С. Ц. припр. у ман. Раковцу. Примили смо 1 ф. као претплату до краја августа. — Школа у Кузмину. Послата 1 ф. 50 н. примљена као претплата за по године; ако желите до краја године, онда молимо да и другу половину намирите. — Г. М. С. К. Чланке из историје педагогије примисмо. Добри су и ући ће Награда се одређује истом на крају године.

➡ Још се могу добити сви бројеви „Школскога листа“ од ове године. Молимо све његове пријатеље, да се заузму, да се лист што више распростре. То је у толико нужније, што му се од неког доба стављају на пут различите сметње са страна, које сад још не можемо ближе да обележимо. И учитељи у Србији могли би бар угледа ради да поклоне мало пажње овоме листу; за сада одлазе тамо скоро сами бесплатни примерци. Још имамо потпуних екземплара од г. 1882. и 1881., које обе дајемо за 3 ф. а. вр. (8 динара).

Издаје и уређује : НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.